

RIJEČ UREDNIKA

Šezdeset drugi broj časopisa *Croatica* koncipiran je kao *Festschrift* u povodu 70. rođendana profesora Ive Pranjkovića, što je obilježen koncem rujna 2017. znanstvenim kolokvijem koji je svojem profesoru u čast organizirala Katedra za hrvatski standardni jezik Odsjeka za kroatistiku.

Profesor Pranjković svojim se radom na Filozofskom fakultetu u proteklih gotovo 45 godina, od 1974. do isteka rujna 2017, uvrstio u red najzaslužnijih članova našega Odsjeka na kojemu se zaposlio prvo kao lektor, a potom prošao akademski put od asistenta, docenta, izvanrednog profesora do redovitog profesora na Katedri za hrvatski standardni jezik. Na matičnom je Odsjeku držao kolegije iz jezične kulture, teorije jezika, gramatike (sintakse) hrvatskoga standardnog jezika i povijesti hrvatskoga jezika (jezik i književnost franjevac Bosne Srebrene). Redovito je predavao i na poslijediplomskim studijima na našem Fakultetu, a surađivao je i na doktorskim studijima u Rijeci, Osijeku te Sarajevu. Bio je mentor velikom broju diplomanata, magistranata i doktoranda. Održao je niz predavanja na sveučilištima u Oslu, Berlinu, Parizu, Beču, Grazu, Klagenfurtu, Trstu, Budimpešti, Pečuhu, Ljubljani, Sarajevu, Mostaru, Tuzli, Beogradu, Novom Sadu, Skopju, Sofiji i drugdje. Bio je čest predavač na seminarima Zagrebačke slavističke škole u Dubrovniku, Zagrebu i Puli. Profesor Pranjković sudjelovao je u vrlo velikom broju znanstvenih konferencija u zemlji i inozemstvu, često se odazivao – zainteresiran za popularizaciju struke i nerijetko iz potrebe da jasno artikulira vlastita stajališta o prijepornim temama domaće filologije – pozivima da sudjeluje na okruglim stolovima, javnim tribinama, u televizijskim i radijskim emisijama.

U razdoblju od lipnja 1973. – kada je u časopisu *Jezik* objavio članak o lingvostilističkoj analizi Cesarićeva pjesme “Željeznicom” – do danas profesor Pranjković objavio je gotovo dvadeset autorskih knjiga, nekoliko stotina znanstvenih i stručnih radova, osvrti i prikaza, polemičkih članaka i javnih reagiranja. Znanstvena djelatnost Ive Pranjkovića, što mu je priskrbila status jednog od naših najistaknutijih jezikoslovaca, može se raščlaniti u nekoliko tematskih segmenata: sintaksa hrvatskoga (standardnog) jezika, povijest hrvatskog jezika i jezikoslovlja, udio franjevac Bosne Srebrene u razvoju pismenosti na hrvatskom jeziku, stilistika te jezična kultura.

Radovi koji se objavljuju u ovom svečarskom broju časopisa uključuju širok tematski i problemski opseg te su razvrstani, koliko je to bilo moguće, u šest više-manje koherentnih cjelina.

U prvoj su cjelini prilozi u kojima se autorice i autori detaljnije bave različitim segmentima Pranjkovićevih istraživanja. Nikolina Palašić usredotočena je na “pragmatičke elemente” u njegovu opisu gramatike hrvatskog jezika, Jadranka Nemeth-Jajić piše o gimnazijskom udžbeniku Ive Pranjkovića u kojem je prvi put u sintaktičkom opisu hrvatskih narječja primijenjen kontrastivni pristup te je time uspostavljen i nov model predstavljanja narječnih tema u srednjoškolskim udžbenicima. Ekrem Čaušević osvrće se na Pranjkovićevo proučavanje jezika bosanskih franjevaca, konkretnije na njegova zapažanja nekih sintaktičkih obilježja jezika franjevačkih pisaca, a Iva Beljan Kovačić bavi se književnopovijesnim aspektom njegovih istraživanja, i to u prvom redu u tekstovima o franjevačkoj književnosti. Vesna Požgaj Hadži i Tatjana Balažić Bulc propituju društvenu ulogu lingvisti, odnosno “moć argumenata Ive Pranjkovića” na korpusu njegovih polemičkih tekstova objavljivanih uglavnom 1990-ih, Petar Vuković bavi se Pranjkovićevim radovima posvećenima kulturi hrvatskoga standardnog jezika, a u svojoj raščlambi ističe kao njegovu najvažniju zaslugu “pozivanje na racionalan pristup jezičnoj kulturi utemeljen na istraživanju suvremene uporabe”, Lada Badurina osvrće se na sadržajnu stranu Pranjkovićevih tekstova o pravopisu te na značajke njegova (polemičkog) stila.

U drugoj su cjelini radovi autorica i autora zaokupljenih gramatičkim temama. Anita Peti-Stantić raspravlja na temelju triju specifičnih primjera upotrebe glagolskih konstrukcija u slovenskom i u hrvatskom jeziku o metakognitivnim i analitičkim znanjima potrebnima za uspostavu kontrastivne gramatike bliskosrodnih jezika, Branimir Belaj primjenjujući teorijsko-metodološki okvir kognitivne gramatike raspravlja o modifikaciji i komplementaciji kao dvama temeljnim sintagmatskim odnosima u kontekstu analize

imenskih sintagmi s odglagolnim i relacijskim imenicama, Ismail Palić bavi se pitanjem složenih rečenica sa zavisnim klauzama te nastoji dokazati da je riječ o posebnom tipu zavisnih klauza koji je blizak uvjetnim i dopusnim, ali i da se jasno razlikuje od njih. Kristina Štrkalj Despot na korpusu triju staročakavskih tekstova analizira tipove i zastupljenost relativnih rečenica te tipove antecedensa i relativizatora takvih rečenica. Iva Nazalević Čučević i Branimir Belaj, polazeći od teze da ispražnjavanje leksičkoga značenja glagola rezultira njegovom većom nesamostalnosti, odnosno većom ovisnosti o obveznoj predikatnoj dopuni, bave se sintaktičko-semantičkim statusom glagola *biti*, *imati* (*nemati*) i *trebati*. Darko Matovac raspravlja, slijedeći kognitivnolingvističke teorijske postavke, o glagolskom prefiksu *po-* i o značenjima koja glagoli kretanja zadobivaju kada se pojavljuju s tim prefiksom, Ivana Matas Ivanković u svojem radu obrađuje hrvatske i ruske prijedloge tvorene od dvaju prijedloga od kojih je na prvome mjestu *iz- / uz*.

U trećoj su cjelini dva rada. Ermina Ramadanović piše o bilježenju prijedloga – *nadohvat*, *nadomak*, *uime* i *ususret* – u hrvatskim jezičnim priručnicima, ponajprije u onim pravopisnim, Vlasta Rišner opisuje supostojanje dijela slovopisnih, morfoloških i sintaktičkih obilježja na korpusu hrvatskih novina i časopisa iz 19. te dijela 20. stoljeća (do polovice četvrtoga desetljeća).

Radovi u kojima se raspravlja o nekim vidovima djelatnosti hrvatskih filologa 19. i 20. stoljeća čine četvrtu cjelinu. Željka Brlobaš na temelju *Latinske slovnice za nižu gimnaziju* Adolfa Vebera Tkalčevića analizira tri osnovna modela gramatičkoga opisa kojima se u polaznom tekstu latinske školske gramatike pokazuju Veberova gramatička promišljanja o hrvatskom jeziku, Helena Delaš istražuje na osnovi *Slovnice* Antuna Mažuranića kako je novoštokavski naglasni sustav opisan u starijoj hrvatskoj gramatici objavljenoj prije devedesetih godina 19. stoljeća, odnosno pokazuje da se Mažuranićeva koncepcija hrvatskoga standardnog jezika bitno razlikovala od vukovske standardnojezične koncepcije. Josip Lisac prikazuje rad Grgura Čevapovića, hrvatskog pisca iz prve polovice 19. stoljeća, i Dragutina Boranića, hrvatskoga jezikoslovca, koji je u ranoj fazi svojeg rada prikazao Čevapovića i njegov hrvatski jezik. Borko Baraban i Ivo Džinić opisuju život i djelo Antuna Sovića s posebnim osvrtom na Ivšićeve napomene o Sovićevu prijevodu Svetoga pisma Staroga zavjeta.

Petu cjelinu čine tri rada. Marina Katnić Bakaršić, u svojevrsnom intertekstualnom dijalogu s tekstem *Gramatika govornika i sugovornika* Ive Pranjkovića, razmatra neka pitanja koja su ključna za stilistiku govornika i sugovornika (uloga deikse, stilogena upotreba ličnih zamjenica i njihova

uloga s aspekta kritičke stilistike, transpozicije lica i njihova potencijalna figurativnost, tuđi govor, pitanje adresata književnoga djela i posebno stilistička proučavanja dramskoga dijaloga), Krešimir Bagić bavi se kriptogramom, sažima povijest tajnog komuniciranja prateći njegove pojavne oblike od 7. st. pr. Kr. do naših dana te se usredotočuje na ulogu i pojavu kriptograma u različitim kulturnim praksama, ponajprije u enigmatici i književnosti. Ivan Marković bavi se vicevima o gluposti, a u radu pokazuje da su Bosanci idealan kandidat za hrvatske viceve o gluposti, no da svi vicevi o gluposti “tako i hrvatski više govore o kazivaču negoli o meti”.

U završnoj cjelini donosimo životopis i bibliografiju radova profesora Ive Pranjkovića te članak Nives Klaić i Damira Matoševića, naših studenata, o kolokviju održanu 29. rujna 2017. i priređenoj izložbi.

Na kraju mi preostaje ugodna dužnost zahvaliti kolegicama i kolegama koji su se odazvali pozivu da sudjeluju u radu kolokvija, odnosno autorima koji su poslali radove za ovaj svečarski broj časopisa *Croatica* posvećen profesoru Pranjkoviću, jednom od najistaknutijih hrvatskih jezikoslovaca, koji je radom i intelektualnim poštenjem u širokom krugu svojih kolega i sustručnjaka, među svojim brojnim učenicima, stekao visok ugled i poštovanje.

Ovdje napominjem da nije mijenjan ni jezik ni pravopis pristiglih tekstova, odnosno da se oni objavljuju uz nužne intervencije posve tehničke naravi. Zahvaljujem recenzenticama i recenzentima¹ na pomnu čitanju tekstova te *last but not least* Mateu Žagaru, glavnom i odgovornom uredniku časopisa, Ivani Brković, tajnici uredništva, Jeleni Cvitanušić Tvico, korektorici, na pomoći u priređivanju broja.

Krešimir Mićanović

¹ Radove su recenzirali (abecednim redom): Marko Alerić (Zagreb), Mislava Bertoša (Zagreb), Matea Birtić (Zagreb), Mario Brdar (Osijek), Maciej Czerwiński (Krakov), Željka Čelić (Zagreb), Teodora Fonović Cvijanović (Pula), Dolores Grmača (Zagreb), Zrinka Jelaska (Zagreb), Amir Kapetanović (Zagreb), Marko Karamatić (Sarajevo), Nikola Koščak (Zagreb), Petra Košutar (Zagreb), Tanja Kuštović (Zagreb), Vlatka Ljubas Štimac (Zagreb), Danijela Marot Kiš (Rijeka), Blaženka Martinović (Pula), Milan Mihaljević (Zagreb), Ana Mikić Čolić (Osijek), Davor Nikolić (Zagreb), Kristian Novak (Rijeka), Velimir Piškorec (Zagreb), Paulina Pycia-Košćak (Sosnowiec), Anera Ryznar (Zagreb), Marko Samardžija (Zagreb), Ana Šimić (Zagreb), Branka Tafra (Zagreb), Goran Tanacković Faletar (Osijek), Sanda Lucija Udier (Zagreb), Josip Užarević (Zagreb), Ivana Vidović Bolt (Zagreb), Anastazija Vlastelić (Rijeka), Jelena Vlašić Duić (Zagreb), Tvrtko Vuković (Zagreb), Marija Znika (Zagreb), Irena Zovko Dinković (Zagreb), Ivo Žanić (Zagreb).